



Włodzimierz Głodowski*

Charakter prawny skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego

[Legal Nature of an Action to Set Aside an Arbitral Award]

Abstract

An action to set aside an arbitral award is the only legal remedy in Poland for challenging final arbitral awards. The legal nature of the complaint has been, and continues to be, the subject of disputes in doctrine and jurisprudence, and its determination is also important for determining the practical manner in which the complaint proceedings are conducted. Following the 2015 amendments to the Code of Civil Procedure, it should be considered that this complaint constitutes an extraordinary remedy. It should be noted, however, that this extraordinary legal remedy is of a special nature due to the appropriate application to it of the provisions of the appeal procedure – the appellate procedure to a much more extended extent than is the case with other extraordinary legal remedies. Moreover, it is a legal remedy aimed at setting aside an award of an arbitration court, i.e. a decision of a private body, and not a court judgment issued in the course of the administration of justice.

Keywords: arbitral court [arbitral tribunal], action to set aside an arbitral award, extraordinary remedy, appeal, cassation.

istota skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego polega obecnie – zdaniem judykatury – na stworzeniu mechanizmu respektującego z jednej strony odrębność i autonomię sądownictwa polubownego, a z drugiej strony – zapobiegającego funkcjonowaniu w obrocie prawnym orzeczeń sądów niepaństwowych naruszających praworządność¹. Zaznaczyć przy tym należy, że kontrola nad orzecznictwem sądów polubownych występowała już w starożytności², a instytucja skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jako prawnego środka kontroli wyroku sądu polubownego stała się powszechna w okresie wielkich kodyfikacji. Na terenie Polski skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego funkcjonowała w przepisach wszystkich państw zaborczych. Instytucję tę zawierał także polski kodeks postępowania cywilnego z 1930 roku³.

* **Włodzimierz Głodowski** – dr hab. nauk prawnych, profesor uczelni, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Zakład Postępowania Cywilnego; ORCID 0000-0003-1783-7045.

¹ Wyrok SN z 8 lutego 2019 r., I CSK 757/17, Legalis nr 1872806.

² Szerzej W. Głodowski, Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego, Warszawa–Poznań 2014, s. 19 i nn.

³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 29 listopada 1930 r. Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 1950 r. nr 43, poz. 394).

Została ona także ujęta także w obecnym kodeksie postępowania cywilnego⁴, gdzie (w pierwotnym jego brzmieniu) problematykę sądownictwa polubownego uregulowano w art. 695–715. Na określenie charakteru skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego wpływ miało wówczas brzmienie art. 715 k.p.c. – określającego, że postępowanie ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego odbywa się według przepisów o postępowaniu w pierwszej instancji – oraz art. 712 § 1 pkt 4 k.p.c., stwierdzającego, że strona może żądać uchylenia wyroku sądu polubownego także wtedy, gdy zachodzą przyczyny, które w myśl przepisów kodeksu postępowania cywilnego stanowią podstawę skargi o wznowienie postępowania.

Rozwiązanie to zmieniono ustawą nowelizacyjną z 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego⁵. Uchyłono przepisy dotychczas regulujące problematykę sądu polubownego, a na ich miejscu znalazła się część piąta – Sąd polubowny (arbitrażowy). Instytucja skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego została zawarta w tytule VII (art. 1205–1212 k.p.c.). Ujęto ją jako jedno z tzw. postępowań postarbitrażowych (mogących się toczyć dopiero po zakończeniu danego postępowania przed sądem polubownym)⁶ – obok postępowania o uznanie lub stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej.

Zgodnie z art. 1207 § 1 k.p.c. do skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego zastosowanie miał odpowiednio art. 187 k.p.c., a zatem przepis regulujący warunki formalne pozwu jako kwalifikowanego pisma procesowego. Nadto w myśl art. 1207 § 2 k.p.c. postępowanie ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego odbywało się według przepisów księgi pierwszej części pierwszej kodeksu postępowania cywilnego (regulujących postępowanie rozpoznawcze procesowe), o ile przepisy poniższe [a zatem tytułu VII] nie stanowiły inaczej. Wyraźnie więc określono, że skarga jako pismo procesowe ma zasadniczo spełniać wymogi pozwu – z ewentualnymi zmianami wynikającymi ze swistości regulacji zawartej w tytule VII – a zatem skarga może także zawierać na przykład wnioski o wstrzymanie wykonania wyroku sądu polubownego na podstawie art. 1210 k.p.c. Z kolei postępowanie ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego to dwuinstancyjne postępowanie rozpoznawcze procesowe, z ewentualnymi odchyleniami przewidzianymi przepisami tytułu VII, jak na przykład możliwością przeprowadzenia postępowania remisyjnego (art. 1209 k.p.c.).

Zmianę charakteru prawnego skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego – i to w istotny sposób – spowodowała następnie ustawa z 10 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych

⁴ Ustawa z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (tekst pierwotny: Dz.U. nr 43, poz. 296; sprost.: Dz.U. z 1965 r. nr 15, poz. 113).

⁵ Dz.U. nr 178, poz. 1478; dalej: nowelizacja z 2005 r.

⁶ Ang. post-arbitration litigation.

metod rozwiązywania sporów⁷. Nowelizacja ta odnośnie do skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego podjęła próbę zwiększenia skali wykorzystywania arbitrażu do rozstrzygania spraw cywilnych. Jak ujęto w uzasadnieniu projektu tej ustawy⁸, miało to nastąpić w drodze skrócenia okresu prowadzenia postępowania ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Realizacja tego założenia dokonała się głównie przez zmianę treści art. 1207 i 1208 k.p.c.

Skonstruowano zatem postępowanie ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jako postępowanie wyłącznie jednoinstancyjne – w myśl nowego brzmienia art. 1207 k.p.c. Z art. 1207 § 1 k.p.c. obecnie wynika, że do skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego odpowiednio stosuje się art. 368 k.p.c., regulujący wymogi formalne apelacji jako pisma procesowego. Natomiast w myśl art. 1207 § 2 k.p.c. do postępowania ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego przepisy o apelacji stosuje się odpowiednio, o ile przepisy tytułu VII nie stanowią inaczej. Postępowanie to ma się więc zasadniczo toczyć według przepisów regulujących postępowanie apelacyjne. W nowelizacji tej ustawodawca nie zdecydował się zatem – podobnie zresztą jak uprzednio w nowelizacji z 2005 r. – na samodzielne i kompleksowe uregulowanie problematyki skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego⁹. Z kolei w art. 1208 § 3 k.p.c. określono, że od wyroku wydanego w postępowaniu ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego przysługuje skarga kasacyjna; można także żądać wznowienia postępowania zakończonym prawomocnym wyrokiem w przedmiocie uchylenia wyroku sądu polubownego oraz żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku wydanego w tym przedmiocie.

Przepisy tytułu VII k.p.c., regulujące problematykę skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, z wyjątkiem art. 1211, nie podlegają – dokonywanym na podstawie woli stron – zmianom lub ich uchyleniom. Przepisy te są bezwzględnie obowiązujące. Nie jest zatem dopuszczalna umowna zmiana ustawowych zasad postępowania ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego ani możliwość wyłączenia w ogóle możliwości wniesienia tej skargi przez uprawniony podmiot¹⁰.

Podkreślić również należy, że niezależnie od wprowadzanych nowelizacji dotyczących skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego powszechnie podkreślany jest – zarówno w literaturze¹¹, jak i orzecznictwie¹² – kasatoryjny

⁷ Dz.U. z 2015 r. poz. 1595; dalej: nowelizacja z 2015 r.

⁸ Druk Sejmu VII kadencji nr 3432, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/O/CBD59F92BB6D3582C1257E-51003AE3A6/%24File/3432-uzasadnienie.docx>, ss. 6, 28, 29 [dostęp: 8 maja 2023].

⁹ Zob. szerzej: W. Kuberska, A. Wieczorek, *Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego w praktyce sądowej*, „Iustitia” 2018, 1, s. 14

¹⁰ A. Kościółek, *Komentarz do art. 1205 [w:] A. Marciniak (red.), Kodeks postępowania cywilnego*, tom 5. Art. 1096–1217, Legalis 2020.

¹¹ M.P. Wójcik, *Komentarz do art. 1026 [w:] A. Jakubecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, tom 2. Art. 730–1217, LEX/el. 2020.

¹² Wyrok SN z 13 grudnia 1967 r., I CR 445/67, Legalis nr 13319.

charakter tej skargi. Sąd państwowy rozpoznający skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego nie może orzec reformatoryjnie, zmieniając merytoryczne rozstrzygnięcie sądu polubownego, lecz może jedynie uchylić wyrok sądu polubownego w całości lub części albo oddalić skargę. Orzeczenie sądu państwowego jest zatem ograniczone wyłącznie do możliwości uchylenia wyroku sądu polubownego w całości lub części bądź do oddalenia skargi. Przyjmuje się ponadto, że zadaniem sądu państwowego rozpoznającego skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego jest kontrola tego wyroku tylko pod kątem istnienia podstaw wskazanych w art. 1206 k.p.c., a nie merytoryczne rozpoznanie sprawy i badanie, czy wyrok sądu polubownego nie pozostaje w sprzeczności z prawem materialnym i faktami oraz czy fakty te właściwie ustalono¹³. Kontrola ta jest ograniczona do wskazanych przepisami przesłanek, stanowiących dopuszczalne podstawy prawne skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego¹⁴.

Charakter prawny skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego przed nowelizacją z 2015 roku

Już w okresie obowiązywania uregulowania w kodeksie postępowania cywilnego problematyki skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego w pierwotnym brzmieniu odnośnie do charakteru prawnego postępowania z tej skargi w ówczesnej literaturze prezentowane były różne poglądy. Dominowało stanowisko o szczególnym charakterze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jako środka prawnego, łączącego cechy nadzwyczajnego środka zaskarżenia i w pewnym sensie samodzielnego powództwa zmierzającego do ukształtowania prawa lub stosunku prawnego¹⁵.

Uznawano także, że skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego ma charakter zbliżony do skargi o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem sądu co do istoty sprawy, a zatem ma takie cechy, jak nadzwyczajny środek odwoławczy, ale równocześnie jeszcze bardziej podobna jest do samodzielnego powództwa zmierzającego do wywołania nowego stanu

¹³ Wyrok SA w Katowicach z 30 października 2012 r., I ACa 634/12, Legalis nr 1067453. Zob. też wyrok SA w Szczecinie z 21 marca 2013 r. I ACa 855/12, Legalis nr 2180492; wyroki SA w Warszawie: z 11 kwietnia 2013 r., I ACa 1223/12, Legalis nr 1048968; z 13 maja 2013 r., I ACa 1298/12, Legalis nr 737206; z 16 marca 2017 r., I ACa 1070/16, Legalis nr 1636741.

¹⁴ Wyrok SN z 15 marca 2012 r., I CSK 286/11, Legalis nr 473576.

¹⁵ T. Ereciński [w:] J. Jodłowski, K. Piasecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem, tom 3, Warszawa 1989, s. 1083; S. Dalka, Sądownictwo polubowne w PRL, Warszawa 1987, s. 138; S. Dalka, Kontrola sądu państwowego nad sądami polubownymi [w:] E. Łętowska (red.), Proces i prawo. Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Jerzego Jodłowskiego, Wrocław 1989, s. 290; A. Monkiewicz, Problematyka skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, „Radca Prawny” 2001, 6, s. 54; B. Pankowska-Lier, D. Faff, Arbitraż gospodarczy. Praktyka i uznanie wyroków. Dokumenty, Warszawa 2000, ss. 145 i 146.

prawnego (powództwa o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego)¹⁶. Podnoszono również, że skargę tę należy zaliczyć do środków zaskarżenia¹⁷ oraz że jest ona wyłącznie powództwem o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego¹⁸ – i zaliczać ją należy do kategorii powództw o ukształtowanie mających na celu zmianę określonej w wyroku sądu polubownego sytuacji prawnej¹⁹.

Judykatura owego okresu z kolei uznawała, że skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego stanowi swoistą formę nadzoru sądu państwowego nad sądem polubownym²⁰ oraz że nie jest odwołaniem, ale środkiem procesowym charakterem zbliżonym do skargi o wznowienie postępowania²¹. Stwierdzano ponadto, że skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego ma charakter nadzwyczajnego środka prawnego²², lecz także – odmiennie – że skarga ta ma charakter szczególny i łączy cechy nadzwyczajnego środka odwoławczego i swoiście rozumianego powództwa zmierzającego do ukształtowania prawa lub stosunku prawnego, prowadzi bowiem do zmiany sytuacji prawnej uregulowanej orzeczeniem sądu polubownego i uchylenia prawomocnego wyroku tego sądu²³.

Po nowelizacji z 2005 roku istniały nadal istotne rozbieżności poglądów doktryny odnośnie do charakteru prawnego skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Dominowały tutaj głównie trzy stanowiska. Uznawano więc, że skarga jest: środkiem zaskarżenia, środkiem prawnym o charakterze mieszanym łączącym cechy nadzwyczajnego środka zaskarżenia i samodzielnego powództwa oraz – to pogląd, który podzielałem²⁴ – że skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego stanowi samodzielne prawnoprocesowe powództwo o ukształtowanie, za którym to poglądem opowiadała się również część doktryny²⁵. Z kolei pogląd przyjmujący, że skarga o uchylenie wyroku sądu

¹⁶ W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne*. Zarys wykładu, Warszawa 1987, s. 485.

¹⁷ J. Śledziński, *O skutkach prawnych uchylenia przez sąd państwowy wyroku sądu polubownego*, „Palestra” 1969, 5, s. 50.

¹⁸ F. Zedler, *Arbitraż (sąd polubowny)* [w:] A. Koch, J. Napierała (red.), *Prawo handlowe. Spółki handlowe. Umowy handlowe*, Kraków 2007, s. 857.

¹⁹ E. Wengerek, *Przeciwegzekucyjne powództwa dłużnika*, Warszawa 1998, s. 37.

²⁰ Postanowienie SN z 22 września 1999 r., I CKN 654/99, *Legalis* nr 45332.

²¹ Wyrok SN z 3 czerwca 1987 r., I CR 120/87, *Legalis* nr 25859.

²² Wyrok SN z 6 marca 2008 r., I CSK 445/07, *Legalis* nr 117875.

²³ Wyrok SN z 13 grudnia 1999 r., III CKN 478/98, *Legalis* nr 46461.

²⁴ W. Głodowski, *Skarga...*, ss. 79–107; tenże, *Wymogi formalne skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego* [w:] J. Olszewski (red.), *Arbitraż i mediacja. Praktyczne aspekty stosowania przepisów*, Rzeszów 2007, s. 15 i nn.; tenże, *Postępowanie wskutek wniesienia skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego* [w:] H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska (red.), *Ewolucja postępowania cywilnego wobec przemian politycznych społecznych i gospodarczych. Materiały Konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego*, Szczecin–Niechorze, 28–30 września 2007 r., Warszawa 2009, s. 171 i nn.; tenże, *Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego jako pismo procesowe*, „ADR Arbitraż i Mediacja” 2008, 4, s. 51 i nn.

²⁵ M. Łaszczuk, J. Szpara, *Postępowanie postarbitrażowe* [w:] A. Szumański (red.), *System prawa handlowego*, tom 8. *Arbitraż handlowy*, Warszawa 2015, ss. 680 i 687; K. Piasecki, *Kodeks postępowania cywilnego*, tom 3, *Komentarz do art. 1096–1217 oraz aktów prawnych UE regulujących międzynarodowe postępowanie cywilne*, Warszawa 2007, s. 316.

polubownego jest środkiem zaskarżenia, uznawał tę skargę za jeden z nadzwyczajnych środków zaskarżenia przewidzianych w kodeksie postępowania cywilnego²⁶. Przeważał natomiast pogląd uznający skargę za środek prawny o charakterze mieszanym, który łączy w sobie cechy zarówno nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jak i samodzielnego powództwa²⁷.

Poglądy orzecznictwa odnośnie do charakteru prawnego skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego także nie były jednolite. Uznawano, że skarga ta jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia zmierzającym do uchylenia tego wyroku²⁸, że ma charakter szczególny, albowiem łączy w sobie cechy nadzwyczajnego środka zaskarżenia w ramach sprawowanego przez sądy powszechne nadzoru judykacyjnego nad sądami polubownymi, skargi o wznowienie postępowania oraz w pewnym zakresie samodzielnego powództwa zmierzającego do ukształtowania prawa lub stosunku prawnego²⁹. Podnoszono również, że skarga łączy tylko cechy nadzwyczajnego środka zaskarżenia oraz powództwa o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego³⁰. Podkreślano ponadto, że skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego stanowi nadzwyczajny środek nadzoru judykacyjnego sądu państwowego nad działalnością sądu polubownego³¹.

Charakter prawny skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego po nowelizacji z 2015 roku

Szereg przedstawicieli doktryny uważa, że nowelizacja z 2015 r., podobnie jak to miało miejsce w poprzednim stanie prawnym, także nie rozstrzygnęła

²⁶ A. Zieliński [w:] A. Zieliński (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2012, s. 1696; A. Zielony, Kilka uwag o naturze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego (z uwzględnieniem aspektów historycznych i prawnoporównawczych) [w:] J. Okolski, A. Całus, M. Pazdan, S. Sołtyński, T. Wardyński, S. Włodyka (red.), Księga pamiątkowa 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej, Warszawa 2010, ss. 729–732; tenże, Istota prawna wyroku sądu polubownego, PPC 2011, 1, ss. 46–78.

²⁷ Zob. Ł. Błaszczak, M. Ludwik, Sądownictwo polubowne (arbitraż), Warszawa 2007, s. 266; T. Ereciński [w:] T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, tom 4. Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy), Warszawa 2017, s. 814; A. Krawczyk, Problematyka skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego w świetle prawa międzynarodowego i prawa krajowego [w:] Arbitraż i mediacja jako instrumenty wspierania przedsiębiorczości, Facultas Iuridica Universitatis Ressoiviensis, Rzeszów 2006, s. 109; T. Ereciński, K. Weitz, Sąd arbitrażowy, Warszawa 2008, s. 391; T. Zbiegień, Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego [w:] P. Nowaczyk, S. Pieckowski, J. Poczobut, A. Szumański, A. Tyneł (red.), Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy u progu XXI wieku. Księga pamiątkowa dedykowana doktorowi habilitowanemu Tadeuszowi Szurskiemu, Warszawa 2008, s. 301; K. Falkiewicz, R.L. Kwaśnicki, Arbitraż i mediacja w świetle najnowszej nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego, PPH 2005, 11 s. 36; J. Kaczmarek, Współdziałanie i kontrola. Relacje pomiędzy sądem polubownym a sądem powszechnym na różnych etapach postępowania [w:] D. Czura-Kalinowska (red.), Mediacja i arbitraż jako sposoby polubownego rozstrzygania sporów, Poznań 2009, s. 200.

²⁸ Wyrok SN z 9 września 2019 r., I CSK 535/10, „Palestra” 2010, 9–10, s. 274.

²⁹ Uchwała SN z 4 stycznia 2008 r., III CZP 113/07, OSNC 2009, nr 1, poz. 4.

³⁰ Wyrok SO w Poznaniu z 25 maja 2011 r., IX GC 704/10, niepubl.

³¹ Wyrok SA w Warszawie z 25 stycznia 2013 r., I ACa 374/12, Legalis nr 730859; wyrok SA w Łodzi z 14 listopada 2014 r., I ACa 1084/14, Legalis nr 1163481.

wątpliwości dotyczących natury prawnej skargi³². Podniesiono ponadto, że wprowadzając tę nowelizację, ustawodawca najprawdopodobniej sam nie miał jasnej wizji charakteru prawnego, jaki należałoby przypisać temu środkowi³³. Jednocześnie zaznaczyć należy, że odnośnie do skutków nowelizacji z 2015 r. co do charakteru skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego w literaturze z reguły prezentowane są uwagi ogólne, jedynie zaś sporadycznie występują próby pogłębionej analizy obecnego charakteru tej skargi.

W literaturze³⁴ i orzecznictwie³⁵ podniesiono, że w związku z nowelizacją z 2015 r., która nakazuje do skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego stosować przepisy o apelacji, wzmocnieniu uległo stanowisko, że skarga ta jest swego rodzaju środkiem zaskarżenia o ściśle określonych podstawach, który nie służy do merytorycznej kontroli sprawy. Podkreślono także, że nowelizacja z 2015 r. spowodowała osłabienie poglądu, zgodnie z którym skarga widziana jest jako rodzaj powództwa o ukształtowanie (zniesienie) stosunku prawnego wynikającego z wyroku sądu arbitrażowego³⁶, oraz że regulacja zawarta w art. 1207 k.p.c. w większym stopniu kształtuje skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego jako środek zaskarżenia³⁷.

Z uregulowania zawartego w art. 1207 k.p.c. wynika, że w postępowaniu ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego ma miejsce odpowiednie stosowanie do tej skargi – jako pisma procesowego wszczynającego to postępowanie – przepisów o apelacji, będącej zwykłym środkiem zaskarżenia (art. 386 k.p.c.), jak również regulacja przebiegu postępowania ze skargi następuje według odpowiednio stosowanych przepisów o postępowaniu apelacyjnym. Ponadto, jak w przypadku wyroku wydanego w postępowaniu apelacyjnym, skarga kasacyjna przysługuje od wyroku wydanego po rozpoznaniu skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Wskazywać to mogłoby na charakter skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jako zwykłego środka zaskarżenia, czego jednak nie zaakceptował żaden z przedstawicieli doktryny. W literaturze podniesiono natomiast, że treść art. 1207 § 2 k.p.c., odwołująca się do odpowiedniego stosowania do postępowania ze skargi przepisów o apelacji, może budzić wątpliwości, albowiem z uwagi na szczególny charakter skargi liczne przepisy o apelacji nie będą miały zastosowania w ogóle, a inne rzadko będą mogły być stosowane wprost³⁸.

³² P. Pruś, *Komentarz do art. 1205 [w:] M. Manowska (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany, tom 2. Art. 478–1217, LEX/el. 2022.*

³³ M. Skibińska, *Ewolucja charakteru prawnego skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego [w:] W. Głodowski (red.), Alternatywne metody rozwiązywania sporów w polskim systemie prawnym, Poznań 2020, s. 139.*

³⁴ P. Pruś, *Komentarz do art. 1205 [w:] M. Manowska (red.), Kodeks..., tom 2, LEX/el. 2022.*

³⁵ Wyrok SN z 7 lutego 2018 r., V CSK 301/17, LEX nr 2483720.

³⁶ Wyrok SN z 6 maja 2016 r., I CSK 305/15, LEX nr 2043733.

³⁷ M.P. Wójcik, *Komentarz do art. 1207 [w:] A. Jakubecki (red.), Kodeks..., tom 2, LEX/el. 2019.*

³⁸ T. Ereciński [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks..., tom 4, s. 1002.*

Postępowanie apelacyjne ma na celu ponowne merytoryczne rozpoznanie sporu na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji i uzupełnionego w postępowaniu przed sądem odwoławczym. Sąd państwowy rozpoznający skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego nie może natomiast wydać orzeczenia rozstrzygającego co do meritum³⁹. Rozstrzygnięcie sądu państwowego rozpoznającego taką skargę ogranicza się bowiem jedynie do uchylenia wyroku sądu polubownego w całości lub części bądź do oddalenia skargi⁴⁰. Wyrok sądu państwowego uwzględniający skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego ma zatem wyłącznie charakter kasatoryjny⁴¹.

W orzecznictwie podkreślono także, że zadaniem sądu rozpoznającego skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego nie jest merytoryczne rozważanie sprawy, nie jest bowiem instancją odwoławczą od wyroków sądów polubownych⁴². Rolą sądu państwowego w postępowaniu ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jest natomiast kontrola wyroku sądu polubownego, ale jedynie pod kątem istnienia podstaw uchylenia wyroku określonych w art. 1206 k.p.c., a nie merytorycznego rozpoznania sprawy i badania, czy wyrok sądu polubownego nie pozostaje w sprzeczności z prawem materialnym, faktami – bądź czy fakty te właściwie ustalono⁴³.

Cechą środków odwoławczych jest ich dewolutywność. Postępowanie ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jest natomiast postępowaniem jednoinstancyjnym, a wyrok sądu państwowego wydany w sprawie ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jest wyrokiem kończącym postępowanie w sprawie⁴⁴. Nie można w tej sytuacji przyjąć, że wyrok sądu polubownego, który to sąd jest organem prywatnym (a postępowanie przed sądem polubownym może być wolą stron skonstruowane także jako postępowanie wieloinstancyjne) jest wyrokiem sądu pierwszej instancji, a postępowanie ze skargi o uchylenie takiego wyroku toczy się przed sądem drugiej instancji – właściwym miejscowo sądem apelacyjnym. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego nie jest także środkiem suspensywnym, a ewentualne wstrzymanie wykonalności wyroku sądu polubownego następuje zgodnie z procedurą z art. 1210 k.p.c. Wprowadzona nowelizacja art. 1207 k.p.c. nie powinna zatem prowadzić do wniosku, że w mamy tutaj do czynienia ze zwykłym środkiem zaskarżenia inicjującym postępowanie odwoławcze⁴⁵.

³⁹ Postanowienie SN z 17 lipca 2020 r., V CSK 109/20, LEX nr 3207898.

⁴⁰ Wyrok SN z 13 grudnia 1967 r., I CR 445/67, LEX nr 712.

⁴¹ Wyrok SN z 6 maja 2016 r., I CSK 305/15, Legalis nr 1460621.

⁴² Wyrok SN 7 lutego 2018 r., V CSK 301/17, Legalis nr 1767631.

⁴³ Wyrok SA w Warszawie z 16 marca 2017 r., I ACa1070/16, LEX nr 2317763.

⁴⁴ P. Prus, Komentarz do art. 1206 [w:] M. Manowska (red.), Kodeks..., tom 2, LEX/el. 2022.

⁴⁵ T. Strumiłło, Komentarz do art. 1207 [w:] J. Jankowski (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, tom 2. Art. 730–1217, Warszawa 2019; R. Morek, A. Budniak-Rogala [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Legalis 2023.

Nowelizacja z 2015 roku zdecydowanie zmieniła charakter skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Nowelizując art. 1207 k.p.c., ustawodawca spowodował, że obecnie skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego stała się wyłącznie środkiem zaskarżenia. Mimo to w nowszej literaturze nadal są prezentowane – a nawet dominują – poglądy przyjmujące, że skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego jako środek zaskarżenia ma także cechy powództwa (koncepcja mieszana). Zaznaczyć należy, że poglądy te⁴⁶ nie są szerzej uzasadnione; nie wskazano w szczególności, jakież to cechy powództwa ma skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego oraz na jakiej podstawie (i w konsekwencji jakiego rozumowania) wyciągnięto taki wniosek⁴⁷.

W literaturze reprezentowany jest także odosobniony pogląd, że skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego stanowi środek zaskarżenia *sui generis*⁴⁸. Wyróżnianie jednak w tym przypadku skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jako środka zaskarżenia jedyne w swoim rodzaju, niemieszczącego się w dotychczas funkcjonującym systemie środków zaskarżenia, nie zasługuje na aprobatę. Zaznaczyć przy tym należy, że cechy skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia są dominujące.

Odnosić wypada też prezentowane obecnie w literaturze stanowisko – z którym jednak nie można się zgodzić – że skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego jest powództwem o ukształtowanie stosunku prawnego pierwotnie ukształtowanego wyrokiem sądu polubownego⁴⁹.

Słusznie natomiast podniesiono⁵⁰, że skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego stanowi środek kontroli o charakterze kasatoryjnym, który prowadzi do uchylenia – a więc wyeliminowania z obrotu prawnego – wadliwego wyroku sądu polubownego. Skarga ta z pewnością nie stanowi zatem zwykłego środka odwoławczego, gdyż nie prowadzi do ponownego merytorycznego rozpoznania sprawy rozstrzygniętej wyrokiem sądu polubownego, lecz umożliwia skasowanie wyroku dotkniętego (ściśle i wąsko określonymi) wadliwościami.

Skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego pozbawiono obecnie cech powództwa o ukształtowanie – wynikających z uprzedniego brzmienia art. 1207 k.p.c., zawierającego odwołanie do pozwu oraz postępowania rozpoznawczego procesowego. Uznać zatem należy, że poglądy co do charakteru skargi, oparte w szczególności na analizie tego artykułu sprzed nowelizacji

⁴⁶ Zob. szerzej M. Skibińska, *Ewolucja...*, s. 128 i 129.

⁴⁷ W. Głodowski *Postępowanie ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego* [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *System postępowania cywilnego*, tom 5. Środki zaskarżenia, Warszawa 2023, s. 756.

⁴⁸ P. Prus, *Komentarz do art. 1208* [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks...*, tom 2, LEX/el. 2022.

⁴⁹ M. Kuchnio, *Komentarz do art. 1205* [w:] O.M. Piaskowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie egzekucyjne. Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2023.

⁵⁰ T. Strumiłło, *Komentarz do art. 1205* [w:] J. Jankowski (red.), *Kodeks...*, tom 2, Legalis.

z 2015 roku, są nieaktualne⁵¹ i nie mają znaczenia dla określania charakteru prawnego tej skargi po tej zmianie. Zasadny natomiast stał się w tej sytuacji pogląd, że zmieniając treść art. 1207 k.p.c., ustawodawca spowodował, że skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego stała się wyłącznie środkiem zaskarżenia. Skarga ta ma obecnie przede wszystkim cechy nadzwyczajnego środka zaskarżenia, gdzie środek ten przysługuje od orzeczeń prawomocnych, a także – w pewnym zakresie – zwyczajnego środka zaskarżenia, na skutek przewidzenia przez ustawodawcę odpowiedniego zastosowania do niej przepisów o apelacji jako kwalifikowanym piśmie procesowym oraz o przebiegu postępowania apelacyjnego.

Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego przysługuje od ostatecznego wyroku takiego sądu, co z kolei wskazuje, że nie jest to zwykły środek zaskarżenia. Ostateczny wyrok sądu polubownego⁵² charakteryzuje się prawomocnością formalną, a po jego uznaniu lub stwierdzeniu wykonalności przez sąd państwowy – także prawomocnością materialną. Uznanie lub stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego przez sąd państwowy nie jest jednak warunkiem koniecznym możliwego wytoczenia skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Skarga ta może być więc wnoszona i zasadniczo postępowanie nią wywołane może toczyć się niezależnie od bytu postępowania o uznanie lub stwierdzenie wykonalności tego wyroku sądu polubownego. Skarga nie przysługuje zatem jedynie od orzeczenia prawomocnego w obu tych aspektach.

Postępowanie apelacyjne toczy się przed organem drugiej instancji i jest kontynuacją postępowania pierwszoinstancyjnego⁵³. Sąd w postępowaniu odwoławczym może orzekać zarówno reformatoryjnie, jak i kasatoryjnie. W postępowaniu ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego sąd może natomiast orzekać tylko kasatoryjnie – i nie może dokonać reformatoryjnej zmiany wyroku sądu polubownego. Jest to skarga o uchylenie (w całości albo części) wyroku sądu polubownego, a nie skarga o uchylenie albo zmianę wyroku sądu polubownego. Postępowanie z tej skargi może się toczyć tylko na podstawach enumeratywnie określonych przez ustawodawcę, mających z reguły formalny charakter. W postępowaniu tym zasadniczo nie występuje merytoryczne badanie wyroku sądu polubownego ani też rozpoznanie merytoryczne sporu między stronami postępowania przed sądem polubownym.

Postępowanie ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jest postępowaniem jednoinstancyjnym, jednak o charakterze postępowania apelacyjnego, czyli drugoinstancyjnego. Nie można wszakże postępowania wywołanego

⁵¹ Odmiennie R. Morek, A. Budniak-Rogała, *Komentarz do art. 1205 [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), Kodeks...*, Legalis.

⁵² Postępowanie przed sądem polubownym może zostać ustalone jako postępowanie wieloinstancyjne. W takiej sytuacji skarga przysługuje – zgodnie z art. 1205 § 2 k.p.c. – od ostatecznego wyroku sądu polubownego rozstrzygającego o żądaniach stron.

⁵³ W polskim systemie postępowania cywilnego funkcjonuje apelacja pełna.

tą skargą uznać za postępowanie w pełni drugoinstancyjne, gdyż należałoby wówczas przyjąć, że postępowanie przed sądem polubownym, będącym organem prywatnym, stanowi pierwszą instancję do postępowania ze skargi toczącej się przed sądem państwowym. Stwierdzić zatem należy, że kontrola sprawowana przez sąd apelacyjny w ramach skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, będącej zresztą nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, ma charakter pozainstancyjny.

W przypadku środków odwoławczych – a w tym przypadku apelacji – ich podstawą zasadniczo może być każde istotne uchybienie organu pierwszej instancji. Natomiast nadzwyczajne środki zaskarżenia są środkami niepełnymi, a zatem mogą być one oparte jedynie na podstawach wskazanych w ustawie. W wypadku skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego – jak w wypadku innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia – ustawodawca w art. 1206 k.p.c. enumeratywnie określił podstawy, na których taka skarga może być wyłącznie oparta.

Wnioskowania co do charakteru skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia nie można natomiast opierać na jej podobieństwie do skargi o wznowienie postępowania – obecnie bowiem żaden z przepisów regulujących skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego nie odwołuje się do przepisów o skardze o wznowienie postępowania. Sytuacja taka miała miejsce, ale przed nowelizacją z 2005 roku, gdzie odwołanie takie występowało w – uchylonych w tamtym czasie – artykułach 712 § 1 pkt 5 oraz 713 k.p.c.

Uznać zatem należy, że skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Pogląd taki wyrażono również w obecnym orzecznictwie, przyjmującym wprost, że postępowanie o uchylenie wyroku sądu polubownego jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia⁵⁴. Zaznaczyć wszakże trzeba, że ten nadzwyczajny środek zaskarżenia ma jednak szczególnie charakter z uwagi na odpowiednie zastosowanie w jego przypadku przepisów o postępowaniu odwoławczym – postępowaniu apelacyjnym w bardziej rozszerzonym zakresie, niż ma to miejsce w wypadku innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Ponadto jest to środek zaskarżenia służący wzruszeniu wyroku sądu polubownego, a zatem orzeczenia organu prywatnego, a nie wyroku sądowego wydanego w ramach sprawowanego wymiaru sprawiedliwości.

Abstrakt

Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego jest w Polsce jedynym środkiem prawnym umożliwiającym wzruszenie prawomocnych wyroków sądu polubownego. Charakter prawny skargi był i nadal jest przedmiotem sporów doktryny i judykatury, a jego

⁵⁴ Wyrok SN z 7 lutego 2018 r., V CSK 301/17, Legalis nr 1767631.

ustalenie ma istotne znaczenie także dla określenia praktycznego sposobu prowadzenia postępowania z tej skargi.

Po nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego z 2015 roku uznać należy, że skarga ta stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia. Zaznaczyć wszakże trzeba, że ten nadzwyczajny środek zaskarżenia ma jednak szczególny charakter z uwagi na odpowiednie zastosowanie w jego przypadku przepisów o postępowaniu odwoławczym – postępowaniu apelacyjnym w zdecydowanie bardziej rozszerzonym zakresie, niż ma to miejsce w wypadku innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Nadto jest to środek zaskarżenia służący wzruszeniu wyroku sądu polubownego, a zatem orzeczenia organu prywatnego, nie zaś wyroku sądowego wydanego w ramach sprawowanego wymiaru sprawiedliwości.

Słowa kluczowe: sąd polubowny, skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego, nadzwyczajny środek zaskarżenia, apelacja, charakter kasatoryjny.

BIBLIOGRAFIA

Alternatywne metody rozwiązywania sporów w polskim systemie prawnym, red. W. Głodowski, Poznań 2020.

Arbitraż i mediacja jako instrumenty wspierania przedsiębiorczości, *Facultas Iuridica Universitatis Ressoviensis*, red. J. Olszewski, B. Sagan, R. Uliasz, Rzeszów 2006.

Arbitraż i mediacja. Praktyczne aspekty stosowania przepisów, red. J. Olszewski, Rzeszów 2007.

Błaszczak Ł., Ludwik M., *Sądownictwo polubowne (arbitraż)*, Warszawa 2007.

Dalka S., *Sądownictwo polubowne w PRL*, Warszawa 1987.

Ereciński T., Weitz K., *Sąd arbitrażowy*, Warszawa 2008.

Ewolucja postępowania cywilnego wobec przemian politycznych społecznych i gospodarczych. Materiały Konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego, Szczecin–Niechorze, 28–30 września 2007 r., red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009.

Falkiewicz K., Kwaśnicki R.L., *Arbitraż i mediacja, w świetle najnowszej nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005, 11.

Głodowski W., *Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego jako pismo procesowe*, „ADR Arbitraż i Mediacja” 2008, 4.

Głodowski W., *Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego*, Warszawa–Poznań 2014.

Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany, tom 2. Art. 730–1217, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019.

Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany, tom 2. Art. 478–1217, red. M. Manowska, LEX/el. 2022.

Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy), red. T. Ereciński, Warszawa 2017.

Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie egzekucyjne. Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy). Komentarz aktualizowany, red. O.M. Piaskowska, LEX/el. 2023.

Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, red. A. Zielinski, Warszawa 2012.

Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, red. E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2023, Legalis.

Kodeks postępowania cywilnego, tom 5. Art. 1096–1217, red. A. Marciniak, Legalis 2020.

Kodeks postępowania cywilnego, tom 2. Komentarz do art. 730–1217, red. J. Jankowski, Warszawa 2019, Legalis.

Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem, tom 3, red. J. Jodłowski i K. Piasecki, Warszawa 1989.

Księga pamiątkowa 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej, red. J. Okolski, A. Całus, M. Pazdan, S. Sołtyński, T. Wardyński, S. Włodyka, Warszawa 2010.

Kuberska W., Wieczorek A., Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego w praktyce sądowej, „Iustitia” 2018, 1.

Mediacja i arbitraż jako sposoby polubownego rozstrzygnięcia sporów, red. D. Czura-Kalinowska, Poznań 2009.

Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy u progu XXI wieku. Księga pamiątkowa dedykowana doktorowi habilitowanemu Tadeuszowi Szurskiemu, red. P. Nowaczyk, S. Pieckowski, J. Poczobut, A. Szumański, A. Tynel, Warszawa 2008.

Monkiewicz A., Problematyka skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, „Radca Prawny” 2001, 6.

Pankowska-Lier B., Faff D., Arbitraż gospodarczy. Praktyka i uznanie wyroków. Dokumenty, Warszawa 2000.

Piasecki K., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 1096–1217 oraz aktów prawnych UE regulujących międzynarodowe postępowanie cywilne, tom 3, Warszawa 2007.

Prawo handlowe. Spółki handlowe. Umowy handlowe, red. A. Koch, J. Napierała, Kraków 2007.

Proces i prawo. Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Jerzego Jodłowskiego, red. E. Łętowska, Wrocław 1989.

Siedlecki W., Postępowanie cywilne. Zarys wykładu, Warszawa 1987.

System postępowania cywilnego, tom 5. Środki zaskarżenia, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2023.

System prawa handlowego, tom 8. Arbitraż handlowy, red. A. Szumański, Warszawa 2015.

Śledziński J., O skutkach prawnych uchylenia przez sąd państwowy wyroku sądu polubownego, „Palestra” 1969, 5.

Wengerek E., Przeciwegzekucyjne powództwa dłużnika, Warszawa 1998.

Zielony A., Istota prawna wyroku sądu polubownego, „Polski Proces Cywilny” 2011, 1.